

- Пилуга В.И. Некоторые аспекты сезонных миграций хищных птиц в Северо-Западном Причерноморье // Птицы Азово-Черноморского региона на рубеже тысячелетий.-Одесса: АстроПринт, 2000. - С.27-29.
- Пирогов Н.И. К питанию орлана-белохвоста (*Haliaeetus albicilla*) в Черноморском заповеднике // Орнитология. - 1991. - Вып. 25. - С. 202-203.
- Подушкин Д.А. Заметки о перелетах и гнездовании птиц в окрестностях Днепровского лимана // Записки Крымского об-ва естествоиспыт. -1912. -N11. - С. 80-95.
- Роман Е.Г. Орлан-белохвост в Нижнем Приднепровье // Птицы Азово-Черноморского региона на рубеже тысячелетий. - Одесса: АстроПринт, 2000. - С. 52-53.
- Руденко А.Г., Яремченко О.А., Рыбачук К.И. Особенности зимовок водоплавающих птиц в Черноморском биосферном заповеднике // Казарка. - 2000. - N6. - С. 302-314.
- Русев И.Т., Овчаров А.А., Закусило В.Н., Петровиц З.И., Редінов К.А. Осенне-зимняя (2004-2005 гг.) численность курганчиковой мыши в очагах туляремии Северо-Западного Причерноморья // Современные проблемы зоологии и экологии. Мат-лы конф. - Одесса: Изд-во ОНУ, 2005. - С. 245-247.
- Рыбачук К.И. Зимовки орлана-белохвоста в районе Черноморского биосферного заповедника // Беркут. - 2000. - Т.9. - Вып. 1-2. - С.39-43.

УДК 591.9:598.915 (477.73)

НОВІ ГНІЗДОВІ ЗНАХІДКИ КАНЮКА СТЕПОВОГО В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.О.Редінов З.О.Петровиц

Регіональний ландшафтний парк "Кінбурнська коса"

New findings of nests of Long-legged Buzzards in Mykolayiv Region. - K.O.Redinoy, Z.O.Petrovich. Regional Landscape Park "Kinburnska Spit"

During 2005-2006 in Mykolayiv Region there were found new breeding sites of the species, which define more exactly limits of its distribution in Ukraine (fig.) Most of these finds are in gullies of the catchment area of Berezansky Liman. Minimal distance between nests is 2.5 km. Some pairs stayed near nests also in autumn-winter period. Clutches of 2005-2006 contained (n=8) 3-5 eggs (3.9+0.3).

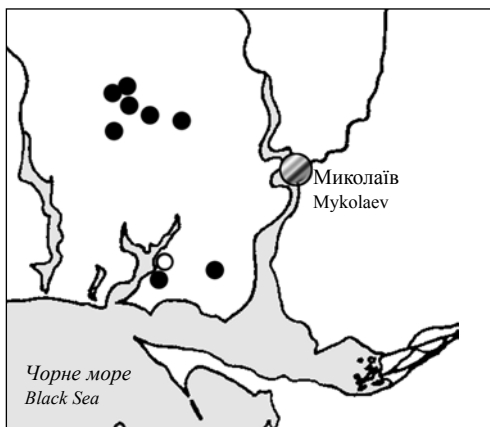
До кінця 1980-х рр. канюк степовий (*Buteo rufinus*), занесений до Червоної книги України (Стригунов, 1994), був відомий в Україні лише по поодиноким знахідкам (Зубаровський, 1977; Стригунов, 1982). В наступні десятиріччя його гніздування відмічено в багатьох областях, в тому числі в Миколаївській області. Загальна чисельність української популяції оцінена мінімум в 150-200 пар (Гринченко та інші, 2000; Стригунов та інші, 2003). Зібрані нами в останні роки дані мають певний інтерес, оскільки уточнюють межі поширення виду, не тільки в області, а й взагалі на півдні України.

Матеріал та методика

Дані зібрано в 2005-2006 рр. в Веселинівському, Миколаївському (захід обл.) та Очаківському (південь обл.) р-нах. Пошуки канюка степового проведено в безлистяний період (березень - квітень), шляхом оглядання лісосмуг на автомобільних та велосипедних маршрутах, прокладених по вірогідних місцях перебування виду.

Результати та їх обговорення

До 2005 р. в Миколаївській обл. гніздування виду було відоме лише в заказнику "Рацінська дача" (Гринченко та інші, 2000) та природному заповіднику "Єланецький степ" і прилеглих територіях, всього до 9 пар (Редінов, 2003; Стригунов та інші, 2003). В 2005 р. знайдено нові місця гніздування канюка степового в Миколаївській обл. (9 пар) (мал.1).

гніздування / nesting

● доведено
proved

○ ймовірне
supposed

Мал. 1. Місця гніздових знахідок канюка степового.

Fig. 1. Areas of nest finds of Long-legged Buzzard.

Веселинівський та Миколаївський райони. Під час зимових обліків (12.01.2005 р.) на військовому авіаційному полігоні, що знаходиться поблизу с.Широколанівка, в лісосмузі біля кинуті колонії граків відмічено дорослу самку канюка степового. Під час наступних обліків (18.01, 29.01, 09.02, 22.02 і пізніше) самець і самка роздільно, або разом, тримались тут же, переважно в 50-300 м від "граківні". Одне з гнізд грака (*Corvus frugilegus*), яке птахи потенційно могли використовувати, було оглянуте 2.03.2005 р. Гніздо було добудоване птахами стеблами сухих бур'янів і виглядало впорядкованим, але слідів минулорічного перебування пташенят не було. 8.04.2005 р. птахи відклали перше яйце. Пізніше знайдено ще 5 пар канюків степових та їх жилі гнізда.

Місця гніздування канюків степових приурочені до вершин балочних систем басейну р. Березань та р. Сосик. Всі гнізда знаходились, або в межах військових полігонів (Кієво-Олександрівський та Широколанівський), або поряд з їх кордонами. Найближчі

населені пункти: с. Широколанівка, с. Іванівка Веселинівського р-ну та с. Червоне Поле Миколаївського р-ну. Відстань між найближчими гніздами ($n=5$) коливалась від 2.5 до 7 км, в середньому - 4.9. Найбільш віддалені гнізда знаходились в 15 км одне від одного. В двох випадках пари гніздилися в лісосмугах з різних сторін одного поля. Всі гнізда знаходились в лісосмугах серед полів, лише в одному випадку в посадці, на схилі балки, але зі сторони поля.

Гнізда розміщувались на дубі (1), гледичії (1), ясені (2), абрикосі (1), софорі (1) на висоті 5-12 м. В двох випадках птахи зайняли гнізда граків в старих "граківнях".

В 2006 р. тут гніздилося 4 пари (всі успішно), дві пари, гніздування яких в 2005 р. було невдалим, зникли.

Очаківський район. Цьогорічне гніздо канюка степового знайдено 18.04.2005 р. на схилі Ковахової балки, що межує з заходу з Очаківським воєнним аеродромом, та входить до басейну Березанського лиману, в р-ні с. Осетрівка. Воно знаходилось на софорі на висоті 9 м, в лісосмузі між полями. Пізніше з нього вилетіло 2 пташенят. В 300 м від нього знаходилась колонія граків. В 2006 р. канюки тут не гніздилися.

Інше гніздо виявлено 2.05.2005 р. поблизу с. Благодатне в урочищі "Поді" Воно також було на софорі, в лісосмузі серед полів. В ньому самка насиджувала кладку з 5 яєць. Гніздо, судячи з його вигляду, було збудоване на торішній основі. Це, а також те, що 14.08.2004 р. в районі розташування гнізда спостерігали молодого птаха, вказує на гніздування пари тут і в минулому році. Гніздування цієї пари теж було успішним. В 2006 р. вона знову гніздилась в цьому ж гнізді, але не успішно.

Відстань між гніздами цих пар близько 18 км. Поряд з місцями гніздування канюків знаходяться порівняно великі ділянки незораного степу з типовою степовою фауною гризунів та інших тварин.

Не виключена можливість гніздування третьої пари. Поблизу с. Чорноморка 21.05.2005 р. спостерігали самця і самку, що сиділи в лісосмузі. Спеціальні пошуки гнізда не проводились. Місце зустрічі птахів знаходиться приблизно в 5 км від гнізда першої пари.

Вірогідно канюк степовий з'явився тут на гніздуванні недавно. На заході області цей вид відмічений з середини 1990-х рр., між 29.07.1998 р. - 30.08.1995 р. (Редінов, 1999). Це могли бути "місцеві" особини, які, за нашими спостереженнями, в серпні ще тримаються поблизу місць гніздування. На жаль, спеціальні пошуки виду, аналогічні проведеним в 2005 р., нами не здійснювались.

Скоріш за все, канюки степові почали гніздиться тут з 2003 р. Зокрема, 25.05.2003 р. спостерігали дорослу самку, що полювала біля с. Широколанівка. В той же час, колонії граків, де знайдено гнізда двох пар, оглянуті нами 25 та 27.05.2003 р., але птахи не спостерігались. Хоча це ще не говорить про відсутність виду, оскільки птахи ведуть потайний спосіб життя. Слід зазначити, що гніздові території у канюків степових відносно постійні (Редінов, 2003).

В Очаківському р-ні канюк степовий теж з'явився в останні роки.

Заключення

Всі знахідки (крім однієї) канюка степового прив'язані до балок водозбору Березанського лиману, в тому числі степових ділянок, що збереглися на 3 військових полігонах. Саме там існують поселення сліпака, ховраха крапчастого та хом'яка звичайного. Ці види ми неодноразово знаходили серед його здобичі. Звертає на себе увагу

високий репродуктивний потенціал виду в 2005-2006 рр. В кладках (n=8) було від 2 до 5 яєць (3.9±0.3). У 10 випадках з 13, гніздування було успішним. За 2 роки з гнізд вилетіло щонайменше 24 пташенят. Слід зазначити, що у двох випадках кількість пташенят, котрі залишили гніздо, точно не встановлено. В інших (n=8), їх було від 3 до 5 (2.7±0.3).

Таким чином, враховуючи знахідки в 2005-2006 рр., чисельність виду в області, ми оцінюємо мінімум в 15-20 пар. Наші дослідження також підтверджують важливе природоохоронне значення військових полігонів півдня України, а також Березанського лиману, який є "ІВА - територією" і якому необхідно надати статус об'єкту природно-заповідного фонду України.

Література

- Гринченко А.Б., Кинда В.В., Пилюга В.И., Прокопенко С.П. Современный статус курганника в Украине // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. - 2000. - Вып. 3. - С. 13-26.
- Зубаровський В.М. Фауна України. - Т.5. -Вип.2. Хижі птахи. - К.: Наукова думка, 1977. - 332 с.
- Рединов К.А. Матеріали по рідким и малочисленным видам птиц Николаевской области // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. - 1999. - Вып.2. - С.152-158.
- Рединов К.О. Птахи Червоної книги України в заповіднику "Сланецький степ" та на прилеглих територіях // Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття: Матеріали конференції, присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника (Канів, 9-11 вересня 2003 р.). - Канів, 2003. - С.262-263.
- Стригунов В.И. Гнездование курганника на Украине // Вестник зоологии. - 1982. - №4. - С. 71-74.
- Стригунов В.І. Канюк степовий // Червона книга України. Тваринний світ. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана, 1994. - С. 325.
- Стригунов В.И., Милобог Ю.В., Ветров В.В. К вопросу о распространении и численности курганника (*Buteo rufinus*) в Украине // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. - 2003. - Вып. 6. - С. 59-65.

УДК 591.5:598.244

КОРМОВЫЕ АССОЦИАЦИИ АИСТООБРАЗНЫХ (*CICONIIFORMES*) С КРУПНЫМИ ТРАВояДНЫМИ МЛЕКОПИТАЮЩИМИ, ЗЕМЛЕОБРАБАТЫВАЮЩЕЙ И УБОРОЧНОЙ ТЕХНИКОЙ

А.Г. Резанов, А.А. Резанов

Московский городской педагогический университет, кафедра биологии животных и растений

Feeding associations of Ciconiiformes with large grazing mammals, and agricultural machinery. - A.G.Rezanov, A.A.Rezanov. Moscow City Pedagogical University, Department of Biology of Animals and Plants.

Basing on literary data and observations of authors (Byelorussia - 1996, Azerbaijan - 1975-1976, Nepal - 1998, Sri-Lanka-2005) the paper considers pasture-feeding